

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

*Ю. К. Заблоцький,
магістрант спеціальності «Психологія»,
Донецький національний університет імені Василя Стуса*

Останні десятиліття наукові пошуки із проблеми життєстійкості особистості спрямовані на виявлення психологічних властивостей, які б дозволяли людині конструктивно долати життєві труднощі, переборювати страхи, стреси тощо. Чимало науковців досліджують питання щодо пошуків особистісних конструктів, які б могли допомагати людині опрацьовувати й успішно перемагати складні життєві ситуації, сприяти змінам і переосмисленню важких обставин, надавати сили і наснаги для розвитку і самовдосконалення, підтримувати її фізичне, психічне й соціальне здоров'я. Тобто життєстійкість розглядається як необхідний адаптаційний потенціал особистості, що є надзвичайно вагомим саме у молодому віці, оскільки сприятиме подальшому професійному та особистісному зростанню молодої людини.

Життєстійкості особистості присвячено багато досліджень. Автори проявляють стійкий інтерес до з'ясування набору якостей, які притаманні життєстійкій людині (Д. Кутейль, А. Фоміна, М. Pines, М. Rutter, Е. Werner), на визначення властивостей особистості, які знижують показники життєстійкості, особливо в молодому віці (Д. Вібе, П. Вільямс, Т. Даценко, Л. Дробініна, Т. Сміт).

Ми вважаємо, що для молодих людей очевидною є проблема, яка обумовлена протиріччям між соціальною обстановкою, яка склалася і яка вимагає максимальної адаптації, уміння ефективно справлятися з постійними стресовими ситуаціями й мінливими умовами життя, та недостатнім рівнем життєстійкості, незнанням або невмінням користуватися особистісним потенціалом для подолання життєвих труднощів. А отже, постає необхідність дослідження психологічних особливостей життєстійкості молоді та пошук шляхів її підвищення.

Метою роботи стало дослідження психологічних особливостей життєстійкості сучасної молоді.

У процесі емпіричного дослідження перевірялася гіпотеза про те, що життєстійкість молоді пов'язана із певними індивідуально-типологічними особливостями, а саме із прийняттям відповідальності за події власного

життя, а також із характером копінг-поведінки в стресових ситуаціях. Найбільш ефективним дослідження психологічних особливостей життєстійкої сучасної молоді можливе за допомогою використання комплексу психодіагностичних методик, спрямованих на вивчення таких змінних, які, з одного боку, виступатимуть в якості детермінант життєстійкості, а з іншого – особливостей, що визначають характер особистісного потенціалу. Емпірична частина дослідження стосується вивчення ціннісної сфери, індивідуально-особистісних властивостей особистості, локусу контролю та копінг-поведінки в стресових ситуаціях. На основі взаємозв'язків між блоками методик на визначення життєстійкості та рівня розвитку життєстійкості планується зробити висновок про психологічні особливості життєстійкої молоді.

Діагностика психологічних особливостей життєстійкості молоді здійснювалася за допомогою наступних методик: методика «Діагностики реальної структури ціннісних орієнтацій особистості», автор С. Бубнов [4, с. 26-28]; методика «Дослідження психологічної структури темпераменту», автор Б. Смірнов [3, с. 177-181]; методика діагностики суб'єктивного контролю Дж. Ротера [2, с. 288-297]; методика «Копінг-поведінка у стресових ситуаціях», автори С. Норман, Д. Ендлер, Д. Джеймс, М. Паркер [4, с. 442-444]; Тест життєстійкості, автор С. Мадді, адаптація Д. Леонтьєва [1, с. 59-62]. Означені методики є надійними, валідними, стандартизованими та адаптованими.

Емпіричне дослідження проводилося на базі Вищого професійного училища №11 м. Вінниці. До вибірки було включено 94 особи.

Отримані результати при дослідженні життєстійкості, дозволили нам розділити всіх респондентів на три групи: з рівнем життєстійкості вище середнього, з середнім рівнем і з рівнем життєстійкості нижче середнього. У першу групу увійшли 10 студентів (10,6%), у другу – 42 студенти (44,7%), в третю – 42 студенти (44,7%). У таблиці 1 представлені показники компонентів життєстійкості в залежності від рівня життєстійкості.

Таблиця 1

Середні показники компонентів життєстійкості у груп досліджуваних з різним рівнем життєстійкості

Рівні життєстійкості	Компоненти життєстійкості		
	Залученість	Контроль	Прийняття ризику
Вище середнього	42	40	23
Середній	34	29	17
Нижче середнього	21	18	11

Як видно з таблиці 1, залученість є центральним компонентом у визначенні загальної життєстійкості особистості. Іншими словами, студенти з високим рівнем життєстійкості отримують задоволення від того, чим займаються, натомість студенти з низькими показниками – відчують себе поза життям.

Далі було виявлено особливості ціннісної сфери, індивідуально-особистісних властивостей особистості, локусу контролю та копінг-поведінки в стресових ситуаціях у молоді з різним рівнем життєстійкості.

У групі досліджуваних з рівнем життєстійкості вище середнього домінують цінності «допомога і милосердя до інших людей» ($M=4,4$), «пізнання нового у світі, природі, людині» ($M=4,4$). Натомість низькі показники отримали цінності «соціальна активність для досягнення позитивних змін у суспільстві» ($M=2$), «спілкування» ($M=2,4$). Серед індивідуально-особистісних властивостей особистості значно виражений показник швидкості реакції ($M=16,2$). Це означає, що у студентів швидко виникає відповідна дія на будь-який подразник, енергійні рухові реакції та дії, гарне запам'ятовування та прискорене мовлення. Характерною є відчуття власної відповідальності за те, що трапляється у їхньому житті (шкала загальної інтернальності ($M=5,5$)). У стресових ситуаціях досліджувані даної групи займають активну поведінкову стратегію, використовують всі наявні особистісні ресурси для пошуку можливих способів ефективного вирішення проблеми (копінг-поведінка «стратегія, орієнтована на вирішення задач»). Водночас значні стресові ситуації провокують у них виникнення стратегії, орієнтованої на уникнення, що ми можемо пояснити недостатністю навичок активного вирішення проблем.

У групі досліджуваних з середнім рівнем життєстійкості переважають цінності «допомога і милосердя до інших людей» (M=4,9), «пізнання і повага людей і вплив на оточуючих» (M=4,1). Водночас не вважається цінною цінність «соціальна активність для досягнення позитивних змін у суспільстві» (M=2,1). Серед індивідуально-психологічних властивостей високі показники мають ригідність (M=12,7) та пасивність (10,7). Такі студенти відчують труднощі у ситуації негайного прийняття рішення, їм значно легше дотримуватися правил, вони схильні до пасивності у подоланні перешкод. Водночас вони притримуються думки, що всі важливі події у їхньому житті є результатом їх власних дій – шкала загальної інтернальності (M=5,6). Проблеми спонукають таких студентів до пошуку їх вирішення, зміни ситуації (копінг-поведінка «стратегія, орієнтована на вирішення задач»). Але недостатність особистісних копінг-ресурсів може призвести до їх уникання проблем (копінг-поведінка «стратегія, орієнтована на уникнення»).

У групі досліджуваних з низьким рівнем життєстійкості провідними є «приємне проведення часу, відпочинок» (M=4,6), «любов» (M=4,4). Найнижчі показники в ієрархії цінностей – це «соціальна активність для досягнення позитивних змін у суспільстві» (M=2,3), «матеріальне благополуччя» (M=2,5). Індивідуально-психологічні властивості представлені високими показниками ригідності (M=14), емоційної збудливості (M=16,6) і пасивності (M=10,6). Це свідчить, що необхідність діяти не по плану викликає у таких студентів значні труднощі, їх поведінка схильна до негнучкості та інертності, будь-які неприємності в житті викликають значні переживання, все сприймається «близько до серця», у діяльності відсутні енергійність та наполегливість. Досліджувані даної групи схильні не бачити зв'язок між своїми діями і значимими подіями власного життя, надаючи перевагу певним випадкам або допомозі інших людей (шкала загальної інтернальності (M=3,7). Стресову ситуацію вони схильні розв'язувати за рахунок самозвинувачення, надмірної емоційності, агресивності, або взагалі заглибитися у світ власних фантазій (копінг-поведінка «стратегія, орієнтована на емоції»).

Таким чином, можна зробити висновок, що життєстійкість є необхідним елементом адаптаційного потенціалу особистості. Наявність високого рівня життєстійкості у молоді пов'язане з наявністю у них відчуття відповідальності за власне життя, готовністю до змін, здатністю до використання активної поведінкової стратегії для пошуку можливих способів ефективного проблемних ситуацій та конструктивного реагування

на власні помилки. Чим нижчий рівень життєстійкості, тим слабше проявляються означені тенденції у представників сучасної молоді; недостатність особистісних копінг-ресурсів або досвіду і навичок активного вирішення проблем може призвести до їх уникнення і значно знижує можливості особистісної адаптації. Тому перспективним є подальше ґрунтовне вивчення психологічних особливостей життєстійкості молоді та пошук шляхів її підвищення, що безперечно сприятиме більш ефективному функціонуванню особистості у мінливих умовах сьогодення.

Література

1. Леонтьев Д.А., Рассказова Е.И. Тест жизнестойкости. М.: Смысл. 2006. 63 с.
2. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методы и тесты. Учебное пособие. Самара: Издат.дом «БАХРАХ-М». 2002. С. 288-297.
3. Ратанова Т.А., Шляхта Н.Ф. Психодиагностические методы изучения личности: учебн.пособие. М.: Флинта: МПСИ. 2008. С. 177-181.
4. Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. М.: Изд-во Института психотерапии. 2005. 339 с.

МОВНИЙ ПСИХОТИП ОСОБИСТОСТІ: ОСОБЛИВОСТІ ПРОДУКУВАННЯ ЛІНГВОІНДИВІДУАЛІЗАЦІЙ (СУБ'ЄКТИВНО- ГРАМАТИЧНИЙ ПРОСТІР)

*А. П. Загнітко,
член-кореспондент НАН України,
доктор філологічних наук, професор,
Донецький національний університет імені Василя Стуса*

Сучасні лінгвістичні дослідження не лише застосовують категорійно-методологічний апарат інших суміжних і/чи несуміжних наук, а й піддають експансії інші наукові простори. Експансіонізм лінгвістичних студіювань дав поштовх для формування, а згодом і розбудови нових і новітніх напрямів зразка лінгвопсихологія, лінгвосоціологія, лінгвокогнітологія, лінгвоетнологія (етнолінгвістика), лінгвокультурологія